

Paweł Grata¹

Sprawozdanie z konferencji naukowej „Oblicza Niepodległej – państwo i społeczeństwo. W 100-lecie odrodzenia Rzeczypospolitej”, Kraków, 25–26 października 2018 r.

Stulecie niepodległości przyniosło wiele sesji naukowych organizowanych w całym kraju i nastawionych zarówno na uczczenie rocznicy, jak i na pogłębioną refleksję historyczną z nią związaną. Jednym z najważniejszych takich spotkań była bezsprzecznie konferencja naukowa „Oblicza Niepodległej – państwo i społeczeństwo. W 100-lecie odrodzenia Rzeczypospolitej”, która odbyła się w Krakowie. Organizatorami sesji były Instytut Historii Uniwersytetu Jagiellońskiego oraz Polska Akademia Umiejętności, a honorowym patronatem wydarzenie objęli Rektor Uniwersytetu Jagiellońskiego prof. dr hab. Wojciech Nowak, Prezydent Miasta Krakowa prof. dr hab. Jacek Majchrowski oraz Prezes Polskiej Akademii Umiejętności prof. dr hab. Jan Ostrowski.

Organizatorzy konferencji za swój cel obrali próbę kompleksowego podsumowania dorobku Drugiej Rzeczypospolitej, czyli państwa, które było i zapewne jeszcze przez długi czas będzie stanowiło punkt odniesień dla kolejnych pokoleń. Równocześnie nie chcieli patrzeć na nie przez pryzmat walki o granice czy w ujęciu biograficznym. Zamierzeniem była refleksja nad dorobkiem Drugiej Rzeczypospolitej w podstawowych obszarach funkcjonowania jej struktury – państwa (np. wojsko, administracja, samorząd, policja, edukacja) oraz zmian, które się dokonały w latach 1918–1939 w obrębie tego, co ową strukturę wypełniało, oddziaływało na nią, ale i było przedmiotem jej oddziaływania,

¹ Dr hab. Paweł Grata, prof. UR, Instytut Historii Uniwersytetu Rzeszowskiego, al. Rejtana 16c, 35-959 Rzeszów, e-mail: pgrata@wp.pl

czyli społeczeństwa (np. sytuacja kobiet, aparat urzędniczy, margines społeczny).

Do udziału w konferencji zostali imiennie zaproszeni znawcy poszczególnych aspektów dziejów Drugiej Rzeczypospolitej, co nie tylko uwiarygodniło wartość naukową obrad, ale też pozwalało spodziewać się znakomych materiałów (referatów), które „w zwięzłej formie zaprezentują bilans otwarcia i bilans zamknięcia II RP, dzięki czemu mamy szansę otrzymać pracę zbiorową stanowiącą syntetyczne podsumowanie osiągnięć i przemian, jakie w latach 1918–1939 dokonały się w Rzeczypospolitej w obszarze państwa i społeczeństwa”².

Z założenia ekskluzywny charakter konferencji zagwarantować miał wysoki poziom prezentowanych treści oraz dysput naukowych. Toczone w kilku ważnych krakowskich lokalizacjach obrady były szeroko dostępne dla słuchaczy, w tym licznie gromadzących się na poszczególnych sesjach studentów. Należy podkreślić, że organizatorzy zapewnili również możliwość prezentacji wyników swoich badań młodym adeptom Klio – dzień przed oficjalnym otwarciem zasadniczej części konferencji w Collegium Novum odbył się panel studencki z udziałem przedstawicieli wielu ośrodków akademickich w kraju zatytułowany „Odzyskana niepodległość w perspektywie mikrohistorycznej”. Cykl wydarzeń związanych z konferencją uzupełniło tego samego dnia spotkanie w Księgarni pod Globusem z prof. dr. hab. Włodzimierzem Mędrzeckim, które dało okazję do dyskusji wokół jego najnowszej książki *Kresowy kalejdoskop*, wydanej nakładem Wydawnictwa Literackiego.

Konferencja zainaugurowana została w szacownych murach Collegium Maius Uniwersytetu Jagiellońskiego przez Rektora UJ prof. Wojciecha Nowaka. Pierwsza sesja, prowadzona przez prof. Janusza Mierzwę, poświęcona została zagadnieniom najbardziej ogólnym, związanym z samym procesem odzyskiwania niepodległości, jak też sprawom polityki zagranicznej i gospodarczej Drugiej Rzeczypospolitej. Drogę do niepodległości przedstawił prof. Czesław Brzoza z Uniwersytetu Jagiellońskiego, próby zarysowania portretu zbiorowego międzywojennych polskich dyplomatów podjął się prof. Mariusz Wołos z Uniwersytetu Pedagogicznego w Krakowie, problematykę zagrożeń zewnętrznych Rzeczypospolitej przedstawił prof. Marek Kornat z Instytutu Historii Polskiej Akademii Nauk, zaś meandry polityki gospodarczej państwa prof. Wojciech Morawski ze Szkoły Głównej Handlowej w Warszawie.

Kolejne sesje pierwszego dnia konferencji odbywały się w auli ks. prof. Józefa Tischnera w Collegium Witkowskiego przy ul. Gołębiej.

² Fragment z listu zapraszającego na konferencję (w posiadaniu autora).

Część obrad poświęconą poszczególnym aspektom funkcjonowania międzywojennego państwa polskiego rozpoczęła sesja druga prowadzona przez prof. Mariusza Wołosa. Na jej wstępie profesor Arkadiusz Adamczyk z Uniwersytetu Jana Kochanowskiego w Kielcach przedstawił mozaikę polityczną Drugiej Rzeczypospolitej, prof. Marek Sioma z Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie przyjrzał się systemowi sprawowania władzy na prowincji, zaś prof. Marek Mączyński z Uniwersytetu Jagiellońskiego omówił ustrój samorządu terytorialnego w Drugiej Rzeczypospolitej.

Sesja kolejna, odbywająca się pod przewodnictwem prof. Marka Siomy, obejmowała dalsze trzy wystąpienia. Prof. Janusz Mierzwa z Uniwersytetu Jagiellońskiego przedstawił w niej przemiany aparatu administracyjnego Drugiej Rzeczypospolitej, prof. Robert Litwiński z Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie omówił ewolucję zachodzącą w dwudziestoleciu międzywojennym w obowiązującym modelu funkcjonowania Policji Państwowej, natomiast prof. Piotr Cichoracki z Uniwersytetu Wrocławskiego zajął się kwestiami związanymi z zagrożeniami dla bezpieczeństwa wewnętrznego niepodległego państwa.

Sesję ostatnią tego dnia poprowadził prof. Piotr Cichoracki. Składały się na nią kolejne trzy wystąpienia oraz podsumowująca pierwszy dzień obrad dyskusja. Problemy związane z separatyzmami, dzielnicowością i unifikacją omówił w tej części obrad prof. Przemysław Olstowski z Instytutu Historii Polskiej Akademii Nauk, prof. Lech Krzyżanowski z Uniwersytetu Śląskiego zaprezentował skomplikowaną, również politycznie, rzeczywistość wymiaru sprawiedliwości Drugiej Rzeczypospolitej, a prof. Andrzej Wojtaszak z Uniwersytetu Szczecińskiego przedstawił specyfikę polityki kadrowej w Wojsku Polskim tego okresu. W kończącej obrady dyskusji uczestnicy odnosili się do całości prezentowanej tego dnia i związanej z funkcjonowaniem państwa problematyki wystąpień, chociaż trzeba zaznaczyć, że większość głosów w dyskusji dotyczyła referatów wygłaszanych w obu sesjach popołudniowych.

Swoistym podsumowaniem pierwszego dnia konferencji oraz potwierdzeniem znakomitej atmosfery panującej w trakcie obrad stała się uroczysta kolacja, na którą organizatorzy zaprosili uczestników do Gospody CK Dezerter. W trakcie spotkania toczone wcześniej w auli ks. Tischnera dyskusje mogły znaleźć swój bardzo interesujący ciąg dalszy.

Obrady drugiego dnia konferencji odbywały się w siedzibie Polskiej Akademii Umiejętności przy ul. Sławkowskiej 17. Zgodnie z zamierzeniami organizatorów przedmiotem zainteresowania uczestników kolej-

nych trzech sesji stało się społeczeństwo Drugiej Rzeczypospolitej. Moderatorem pierwszej z nich był prof. Robert Litwiński, a obrady zainaugurowało wprowadzające do tej części obrad i prezentujące wyniki najnowszych badań w tym zakresie wystąpienie prof. Włodzimierza Mędrzeckiego z Instytutu Historii Polskiej Akademii Nauk poświęcone elementom tradycji i nowoczesności w społeczeństwie międzywojennej Polski. Następnie prof. Tadeusz Stegner z Uniwersytetu Gdańskiego przedstawił syntetyczny obraz mozaiki wyznaniowej Drugiej Rzeczypospolitej, prof. Paweł Grata z Uniwersytetu Rzeszowskiego zaprezentował budowę i ewolucję systemu polityki społecznej państwa, zaś prof. Grzegorz Zackiewicz z Uniwersytetu w Białymstoku omówił podstawowe zagadnienia związane z ruchem związkowym w międzywojennej Polsce.

Sesja druga, poprowadzona przez prof. Pawła Gratę, koncentrowała się na wybranych aspektach przemian społecznych w niepodległym państwie. Prof. Joanna Dufurat z Uniwersytetu Wrocławskiego podjęła się próby bilansu procesów wpływających na pozycję kobiety w społeczeństwie, prof. Katarzyna Sierakowska z Instytutu Historii Polskiej Akademii Nauk omówiła procesy modernizacyjne zachodzące w rodzinie na ziemiach polskich w I połowie XX wieku, natomiast prof. Mateusz Rodak, również reprezentujący Instytut Historii Polskiej Akademii Nauk, przedstawił krótki przegląd obszarów wykluczenia społecznego w Drugiej Rzeczypospolitej.

Ostatniej sesji przewodniczył prof. Mateusz Rodak, a przedmiotem zainteresowania prelegentów były kwestie kultury i edukacji. Prof. Andrzej Szczerski z Uniwersytetu Jagiellońskiego przedstawił w swym wystąpieniu związki architektury i sztuki z państwem w okresie międzywojennym, prof. Hanna Wójcik-Łagan z Uniwersytetu Jana Kochanowskiego w Kielcach przybliżyła na przykładzie historii szkolnej procesy modernizacyjne zachodzące w edukacji, zaś prof. Piotr Hübner z Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu omówił zmiany w obrębie kadry akademickiej Drugiej Rzeczypospolitej wraz z narastaniem etatyzmu. Podobnie jak pierwszego dnia obrad na zakończenie ostatniej sesji dnia drugiego odbyła się dyskusja poświęcona najistotniejszym podniesionym w toku wystąpień problemom. Po jej zakończeniu konferencja została oficjalnie zamknięta.

Podsumowując przebieg konferencji, można uznać, iż jej obrady dowiodły słuszności założeń, jakie przyświecały organizatorom. Sympozjum przyniosło wiele znakomych wystąpień w sposób syntetyczny przedstawiających składające się w logiczną całość elementy prezentacji problematyki państwa i społeczeństwa w okresie Drugiej Rzeczypospolitej. Mimo jakże rzadkiej w trakcie spotkań naukowych stuprocentowej

frekwencji ograniczona liczba uczestników pozwoliła na ustalenie przyjaznego dla prelegentów limitu czasu przeznaczanego na wystąpienia, dzięki czemu mogli oni spokojnie, bez większej presji, przedstawić najważniejsze spośród przygotowanych na potrzeby konferencji i opartych na najnowszych badaniach treści. Co istotne, zapoznanie się z całością tych opracowań będzie możliwe dzięki planowanej publikacji pokonferencyjnej, która niewątpliwie stać się może jedną z ważniejszych prac poświęconych dziejom Drugiej Rzeczypospolitej. Samą konferencję należy zaś uznać za godne naukowe uczczenie stulecia niepodległości przez zgromadzonych w murach najstarszego polskiego uniwersytetu przedstawicieli nauk historycznych.